

FAS(D) – miten tunnistan aikuisuudessa

Terhi Koskentausta

LKT, psykiatrian erikoislääkäri,
kehitysvammalääketieteen erityispätevyys
Osastonylilääkäri, PHHYKY neuropsykiatrian
poliklinikka

Päihdelääketieteen päivät 7.3.2019

Sikiöaikaisen alkoholi-altistuksen aiheuttamat oireyhtymät (FASD)

FASD-kirjon oireyhtymät johtuvat äidin raskaudenaikaisesta runsaasta alkoholinkäytöstä.

- Rajana pidetään 10 alkoholiannosta / vk tai > 5 annosta / kerta

Diagnosointi edellyttää, että sikiöaikainen runsas alkoholi-altistus on varmistettu joko äidin tai muun, äidin tilanteen hyvin tuntevan henkilön toimesta (esim. sosiaalityöntekijä, lähiomainen)

Sikiöaikaisen alkoholi-altistuksen aiheuttamat oireyhtymät (FASD)

FASD jakaantuu seuraaviin alaryhmiin

Fetaali-alkoholioireyhtymä (FAS)

Osittainen fetaali-alkoholioireyhtymä (PFAS)

Alkoholi-altistuksen aiheuttama keskushermoston vaurio (ARND)

Alkoholi-altistuksen aiheuttama epämuodostuma (ARBD)

Diagnoosinumero Q86.00 (dysmorfinen fetaali-alkoholioireyhtymä) kattaa sekä FAS- että PFAS-muodot

FAS

PFAS

Runsas raskaudenaikainen **alkoholialtistus**

ja

Tyypilliset **kasvonpiirteet**, vähintään kaksi seuraavista

- a. Lyhyt luomirako
- b. Ohut ylähuuli
- c. Litteä nenä-huulipoimutus

ja

Syntymän- ja/tai elinaikainen **kasvuhäiriö**

ja

Aivojen kasvun häiriö, rakennepoikkeama tai kognitiivinen suoritumisvaikeus

ja

Yksi seuraavista:

- a. Syntymänaikainen ja/tai elinaikainen **kasvuhäiriö**
- b. **Aivojen kasvun häiriö tai rakennepoikkeavuus**
- c. Monimuotoinen **oppimiskyvyn tai käyttäytymisen häiriö**, joka ei selity perinnöllisillä tai ympäristötekijöillä

ARND

ARBBD

Runsas raskaudenaikainen **alkoholialtistus**

ja

Monimuotoinen oppimiskyvyn tai käyttäytymisen häiriö, joka ei selity perinnöllisillä tai ympäristötekijöillä

Voi olla myös kasvuhäiriö mutta ei tyypillisiä kasvonpiirteitä

ja

Synnynnäinen **epämuodostuma**

Muita mahdollisia rakennepoikkeavuuksia

Sydänvika

Munuaisten rakennepoikkeavuus

Luuston ja nivelten virheasennot

Karsastus, näkövamma

Kuulovamma

Kognitiiviset oireet

Älyllinen kehitystaso vaihtelee keskitasoisesta älykkyydestä vaikeaan älylliseen kehitysvammaisuuteen

Kielellinen ilmaisukyky on usein parempi kuin kielellinen ymmärryskyky

Usein vaikeuksia

- tarkkaavuudessa ja keskittymisessä
- toiminnanohjauksessa
- lyhytkestoisessa muistissa
- matematiikassa ja monimutkaista päättelyä edellyttävissä tehtävissä

Tyypillistä on suoriutuminen kehitystesteissä paremmin kuin arkielämässä, mikä kuvastaa vaikeutta joustavasti soveltaa osaamista erilaisten tilanteiden vaatimuksiin.

Tavallisia käyttäytymisen haasteita

Tarkkaavuuden ongelmat, impulsiivisuus

Häiriöherkkyys, vaikeus saattaa tehtäviä loppuun

Voimakkaat tunnetilat ja nopeat mielialan muutokset, itsesäätelyn vaikeudet

Vuorovaikutussuhteiden vaikeudet

Osalla liiallista sosiaalisuutta ja luottavaisuutta, riski tulla hyväksikäytetyksi

Vaikeus ymmärtää syy-seuraussuhteita ja käyttäytymisen seurauksia

Sääntöjen ymmärtämisen vaikeus ja niiden noudattamatta jättäminen

Vaikeus oppia omista omista virheistä

Osalla epäsosiaalista käyttäytymistä (varastelu, päihteiden käyttö ym.)

Psykiatriset ongelmat

ADHD / ADD

Päihdeongelmat

Masennus, bipolaarihäiriö

Ahdistushäiriöt

Psykoottiset häiriöt

Persoonallisuushäiriöt: paranoidinen, passiivis-aggressiivinen, epäsosiaalinen persoonallisuus

Rikollinen käyttäytyminen

Mitkä tekijät herättävät FASD-epäilyn aikuisella?

Primaariperheessä päihdeongelmaa ja lasten huostaanottoja
Adoptiotausta (etenkin Itä-Euroopasta)

FASD:aan viittaavat kasvonpiirteet, pienipäisyys

Kasvuhäiriö

Oppimisvaikeudet, heikko kognitiivinen taso

ADHD/ADD

Keskeytyneitä opintoja, vaikeuksia työllistyä

Mielenterveys- ja päihdeongelmia

Vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa

Rikollista käyttäytymistä

Mitä tehdä, kun on herännyt epäily FASD:sta?

Suomessa ei ole vakiintunutta toimintamallia aikuisen FASD:n toteamiseksi

Äidin alkoholinkäytöstä raskauden aikana voi tässä vaiheessa olla vaikeaa saada varmuutta

Mitä tehdä, kun on herännyt epäily FASD:sta?

Tutkimukset ja kuntoutus järjestetään henkilön oireista ja tarpeista riippuen

- FASD-oireiden tunnistaminen
  - Kliinisen tutkimuksen ja asiakirjojen perusteella
  - <https://depts.washington.edu/fasdnp/index.htm>
- Tarvittaessa perinnöllisyyslääkärin tutkimus, jos oireet voivat viitata muuhun (perinnölliseen) oireyhtymään
- Oppimisvaikeudet / kehitysvammaisuus
  - Psykologin ja tarvittaessa toimintaterapeutin tutkimus
- Psykiatriset ongelmat, ADHD/ADD, päihdeongelmat
- Mahdolliset liitännäisvammat (sydän, virtsatiet, näkö, kuulo ym.)
- Arjen tukitoimet, työllistymisen tukeminen, syrjäytymisen estäminen
  - Sosiaalitoimi / vammaispalvelu

PÄIJÄT-HÄMEEN HYVINVOINTIYHTYMÄ

Kirjallisuutta

Autti-Rämö I. Sikiöaikaisen alkoholi-altistuksen aiheuttamat oireyhtymät. Lääkäriin käsikirja / tietokanta. Duodecim.

Autti-Rämö I, Gissler M ja Ritvanen A. Alkoholin aiheuttamien sikiövaurioiden diagnostiikkaa ja esiintyvyyssarvioita voidaan parantaa. Suomen Lääkärilehti 2011;66(23):1915-1921.

Cook et al. Fetal alcohol spectrum disorder: a guideline for diagnosis across the lifespan. CMAJ 2016 Feb 16; 188(3): 191–197.

FAS Diagnostic & Prevention Network

- <https://depts.washington.edu/fasdpn/index.htm>

